Osataanko hoivapalveluissa kilpailla laadulla?

27.2.2019

Uutisotsikoissa on viime aikoina näkynyt vanhusten hoivapalveluiden epäkohtia, jotka ovat koskeneet erityisesti ulkoistettuja palveluita. Keskustelua ovat dominoineet henkilöstömitoitusongelmat, laiminlyönnit ja jopa yksityisten yhtiöiden kyky tarjota laadukkaita sote-palveluita on kyseenalaistettu. Ongelmia on toki ollut aikaisemmin myös julkisella sektorilla.

Palveluita kilpailutettaessa hinta on monesti merkittävässä roolissa. Vanheneva väestö asettaa paineita terveydenhoitoalalla, ja ympärivuorokautisen hoivan sisältävien menojen kasvu on moneen muuhun terveydenhuoltomenojen osa-alueeseen suhteutettuna ollut varsin reipasta. THL:n 2018 –julkaisemassa terveydenhuollon menoja ja rahoitusta koskevassa katsauksessa (vuodelta 2016) 30 ympärivuorokautisen hoivan sisältävien asumispalveluiden menot nousivat peräti 5.1 prosenttia edellisestä vuodesta. Verrattuna vaikkapa ikääntyneiden palveluiden laitoshoidon menojen -16,5 prosentin laskuun on ero merkittävä.

Kuntien ja kuntayhtymien kilpailutusosaaminen on varsin kirjavaa. Osa toimijoista on luokitellut terveydenhuollon tuotteet todella tarkkaan, ja heille menorakenne yksityiskohtineen on hyvin selkeä. Jotkut toimijat saattavat tarkastella paljon suurempia kokonaisuuksia. Ulkopuolisia konsultteja käytetään myös, ja konsulttien osaaminen sekä perehtyminen kilpailutukseen voi vaihdella. Tilaajan omaa palvelunkuvausosaaminen sekä hinnoittelun ymmärrystä ei voi kuitenkaan liikaa korostaa.

KTT Hannu Pirnes tarjoaa 23.2 Helsingin Sanomien Vieraskynä –palstalla ratkaisuksi Japanin mallia, jossa yksityisille palveluntuottajille on määritelty tiukat kriteerit palveluiden sisällön, työntekijöiden määrän ja ammattitaidon suhteen. Mallissa myös asiakkailla tai omaisilla on mahdollisuus valita hoidon tarjoaja. Suomessakin palveluseteleitä on toki nähty. Pirnes kirjoittaa, että Japanin mallissa palvelun hinta on sama loppukäyttäjille, ja yrityksen ainoa mahdollisuus on kilpailla laadulla.

Suomalaisessa terveyspalvelukentässäkään toinen laadulla kilpailun ratkaisu käänteinen kilpailutus ei ole enää mikään kummajainen. Jos tilaajalla on selkeä käsitys hintatasosta, on laadulle mahdollista asettaa ratkaiseva painoarvo. Valvonnan lisäksi tilaajalla on mahdollisuuksia vaikuttaa laatutasoon merkittävästi jo heti kilpailutusvaiheessa. Nähtäväksi jää, että miten paljon nyt käytävä keskustelu tulee vaikuttamaan laatukriteereihin palveluita tulevaisuudessa ulkoistettaessa.

Jaakko Hallila, tutkimus- ja kehittämispäällikkö, SeAMK Sosiaali- ja terveysala

THL (2019). Terveydenhuollon menot ja rahoitus. Saatavissa 27.2.2019: https://thl.fi/fi/tilastot-ja-data/tilastot-aiheittain/sosiaali-ja-terveydenhuollon-talous/terveydenhuollon-menot-ja-rahoitus
Hannu Pirnes (2019). Vanhustenhoidossa tulisi kilpailla laadulla. Kirjoitus Helsingin Sanomissa 23.2.2019.27